

BOŞANMIŞ AİLELERİN İLKOKUL ÇAĞINDAKİ ÇOCUKLARINDA OKUL UYUMU: YALOVA ÖRNEĞİ

Harun CEYLAN

Yrd. Doç. Dr., Yalova Üniversitesi, Sosyal Hizmet Bölümü, harunhocam@gmail.com

Ümit ÖZŞERBETÇİ

Çınarcık Teşvikiye Cumhuriyet İlkokulu Sınıf Öğretmeni, umitozserbetci@gmail.com

Received: 15.01.2016

Accepted: 23.03.2016

ÖZ

Bu çalışma Yalova il merkezinde boşanmış ailelerin ilkököl çağındaki çocuklarının okula uyumlarını öğretmen gözüyle değerlendirmek amacıyla " Walker-McConnell Sosyal Yeterlik ve Okul Uyum Ölçeği Türkçe İlköğretim Versiyonu " kullanılarak elde edilen verileri içermektedir. Çalışmada iki özel ve dört devlet ilkökölünde okuyan 137 öğrencinin okula uyumları, araştırmaya katılan 155 öğretmen aracılığıyla belirlenmiştir. 5'li Likert tipi 43 sorudan oluşan ölçekte, en düşük puan 43 en yüksek puan 215 olarak hesaplanmakta ve öğrencilerin puanlarının yüksek olması okula uyumlarının yüksek olduğunu, puanlarının düşük olması da okula uyumlarının düşük olduğunu göstermektedir. Araştırma sonuçlarına bakıldığında boşanmış aile çocuklarının okula uyumlarının sosyo-demografik ve sosyo-ekonomik özellikler açısından anlamlı bir farklılık taşımadığı görülmektedir. Bununla birlikte boşanmış aile çocuklarının toplam puan bakımından (toplam puan ortalaması: 153,23) okul uyumlarının ortalamasının altında olduğu görülmüştür. Başka bir deyişle boşanmış aile çocuklarının okula uyumlarının düşük olduğu anlaşılmaktadır. Ancak öğrencilerin yaşamış olduğu okula uyum probleminin velinin tutumundan ve boşanma sürecinin nasıl geçtiğinden etkilendiği görülmektedir. Aynı şekilde çocuğun ebeveynlerinden birisiyle değil de üçüncü kuşakla birlikte yaşaması da çocuğun okula uyum problemini etkileyen bir faktör olarak ortaya çıkmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Boşanma, boşanmış aile, çocuk, okul uyumu.

ELEMANTARY SCHOOL ORIENTATION FOR CHILDREN OF DIVORCE: YALOVA SAMPLE

ABSTRACT

This study includes data acquired by using "Walker-McConnell Social Competence and School Orientation Scale Primary Turkish Education Version" so as to evaluate elementary school orientation for children of divorce in Yalova city centre from teachers' point of view. Orientation of 137 students in this study, from 2 private and 4 state schools, were determined by 155 teachers attended to the research. In 5 point likert scale consisted of 43 questions, minimum point is calculated as 43, maximum point is calculated 215 and high points show that students' orientation is strong, low points show that their orientation is weak. Considering the research results, school orientation for children of divorce is seen to make difference in terms of socio-demographic and socio-economic properties. In addition to this, points for children of divorce were seen to be below the average of school orientation in respect to total points (total points average: 153,23). In other words, it is understood that school orientation for children of divorce is abort. Nevertheless, school orientation problem students go through is seen to be affected by

parent's attitude and how the divorce process goes. Likewise, child's not living with one of his/her parents but with a person of third generation also appears to be a factor that affects child's school orientation problem.

Keywords: Divorce, divorced parents, child, school orientation.

GİRİŞ

Ailenin bölünmesine, parçalanmasına neden olan ve tüm bireyler için sarsıcı sonuçları beraberinde getiren bir boşanma (Karakuş, 2003: 10), her ne kadar eşlerin mutsuz bir aile hayatından kurtulmasının bir yolu olarak görülse de aslında büyük umutlarla kurulmuş aile sisteminin yok olması anlamına gelmektedir (Şentürk Aydın, 2013: 12). Aile kurumunun yıkılmasıyla sonuçlanan boşanma öncelikli olarak eşleri ilgilendiren bir olgu olarak görülmekle birlikte yapılan araştırmalar boşanmadan en fazla çocukların etkilediğini (Candan, 2006: 35) ve çocukların boşanmayı kabullenmediklerini göstermektedir (Uzun, 2013: 6). Çocuk açısından ayrılıkla özdeşleşmiş *kaygılı bir deneyim* olarak değerlendirilen (Kaynaroğlu, 1984: 1) ve aile birlikteliğinin sona ermesi anlamına gelen boşanma, sonuçları itibariyle özellikle çocuklar açısından oldukça sorunlu bir dönemin başlangıcı olarak ortaya çıkmaktadır. Ebeveynlerin ilgilerinin birbirine ve boşanma sürecine odaklandığı bu dönemde karşılaşılan travma, özellikle okul çağındaki çocuklar açısından son derece yıkıcı sonuçları da beraberinde getirmektedir.

Boşanmanın çocuk üzerinde yıkıcı sonuçlara neden olmasında çocuğun yaşamının köklü biçimde değişmesi etkili olmaktadır. Ev ve okulun değişmesi, ebeveynleriyle daha az vakit geçirmesi, ebeveynlerinden birisinden ayrı yaşamak zorunda kalması gibi köklü değişiklikler çocuk açısından kabullenilmesi ve uyum sağlanması zor süreçlerdir. Erken yaşlarda ortaya çıkan bu durumun çocuğun kişilik gelişimi üzerinde de olumsuz etkisinin olduğu bilinmektedir (Şentürk Aydın, 2013: 4). Zira insan yaşamındaki her değişiklik bir uyum sürecini beraberinde getirmekte ve bu süreçte karşılaşılan uyumsuzluk belirtileri ve bu belirtilerin şiddeti çocuğun cinsiyetine, (Aslıhan, 1998; Karakuş, 2003; Şirvanlı, 1998: 22-29) yaşına, anne baba çatışmasına ne kadar maruz kaldığına ve boşanmadan sonraki ebeveyn tutumlarına bağlı olarak değişebilmektedir (Bulut, 1983: 84).

Etkenlerin değişkenliğine bağlı olarak farklılaşmasına rağmen uyum problemlerinin boşanmış aile çocuklarının karşılaştığı ortak bir sorun olduğu anlaşılmaktadır. Çocuk için yaşamın tüm alanlarına yansıyan bu travmatik sürecin okul uyumuna da bir takım yansımaları olduğundan hareketle araştırmada, boşanmış aile çocukları okula uyum problemi yaşamakta mıdır? sorusuna cevap aranmaktadır. Ayrıca öğrencilerin okul uyumları, yaş cinsiyet ve sosyoekonomik durum gibi bağımsız değişkenlere göre farklılaşma durumu da araştırma sonucunda ortaya konulmak istenen sonuçlar arasında yer almaktadır. Zira boşanmış aile çocuklarının okula uyum durumlarının belirlenmesi hem öğrencilerin eğitim döneminde karşılaştığı sorunların giderilmesi bakımından hem de okul uyumunun neden olduğu sosyal sorunlara yönelik kapsamlı çözümler geliştirebilmek açısından oldukça önemli sonuçların ortaya çıkmasına katkıda bulunabilir.

YÖNTEM

Araştırmada Yalova il merkezinde yer alan, iki özel (Bahçeşehir Koleji, Doğa Koleji) ve dört devlet okulu (Bahçelievler İlkokulu, Atatürk İlkokulu, Öğretmen Yusuf Ziya İlkokulu, Gaziosmanpaşa İlkokulu) olmak üzere toplam altı ilkokulda 2014-2015 eğitim-öğretim yılında eğitim gören 137 boşanmış aile çocuğunun okula uyumları nicel ve nitel yaklaşımla incelenmiştir. Seçilen okullardan ikisinin düşük, ikisinin orta ve ikisinin de yüksek sosyoekonomik düzeyi temsil ettiği varsayılmıştır. Düşük ve orta sosyoekonomik düzeyi temsil ettiği varsayılan okullar devlet okulları, yüksek sosyoekonomik düzeyi temsil ettiği varsayılan okullar ise özel okullardır. Orta sosyoekonomik düzeyi temsil ettiği varsayılan okullar Yalova il merkezinde bulunan, en çok şube sayısına sahip, en kalabalık ve merkezi okullardır. Düşük sosyoekonomik düzeyi temsil ettiği varsayılan okul ise Yalova il merkezinde bulunan mahalle ilkokuludur ve bulunduğu mahallede daha çok düşük sosyoekonomik düzeydeki aileler ikamet etmektedir.

Veri Toplama Araçları

Öğrencilerin okula uyumları Türkiye'deki geçerlik ve güvenilirlik çalışması 2003 yılında Uz Baş tarafından yapılmış olan "*Walker-McConnell Sosyal Yeterlik ve Okul Uyum Ölçeği Türkçe İlköğretim Versiyonu*" aracılığıyla belirlenmiştir. 5'li Likert tipi 43 sorudan oluşan ölçekte, en düşük puan 43 en yüksek puan 215 olarak hesaplanmakta ve öğrencilerin puanlarının yüksek olması okula uyumlarının yüksek olduğunu, puanlarının düşük olması da okula uyumlarının düşük olduğunu göstermektedir. Araştırmada öğrencilerin okula uyum problemi yaşamalarında yaşanan bireysel farklılaşmanın nedenlerini daha derinlemesine ortaya koyabilmek amacıyla mülakat yapılmış ve öğretmenlerin okula uyum sorunu yaşayan öğrencilere dair algılarına ve değerlendirmelerine de yer verilmiştir.

Walker - McConnell Sosyal yeterlik ve Okul Uyum Ölçeği

Walker-McConnell Sosyal Yeterlik ve Okul Uyum Ölçeği 1995 yılında Walker ve McConnel tarafından sosyal beceriler ve kişiler arası uyumu ölçmek amacıyla ilköğretim öğrencilerine ve ergenlere olmak üzere iki versiyonda geliştirilmiştir. Ölçeğin faktör analizi ile oluşturulmuş üç tane alt ölçeği bulunmaktadır. Bu alt ölçeklerden birincisi 16 maddeden oluşan *Öğretmen Tercihli Sosyal Davranış Ölçeği'dir*. İkinci ölçek 17 maddeden oluşan *Akran Tercihli Sosyal Davranış Ölçeği'dir*. Üçüncü ölçek ise 10 maddeden oluşan *Okul Uyum Ölçeği'dir*. Bu üç alt ölçek toplam 43 maddeden oluşmaktadır. Her bir öğrenci için beş-on dakikada uygulanan ölçeği dolduracak öğretmenlerin, en az altı- sekiz hafta o öğrenciyi gözlemiş olması gerekmektedir. Ölçek, kırk üç maddenin her birinin bir ile beş arasında numaralandırılmasıyla puanlanmaktadır. Her bir alt ölçek için verilen puanlar ayrı ayrı toplanarak alt ölçek puanları hesaplanmakta, üç alt ölçeğin puanlarının toplanmasıyla da toplam puan elde edilmektedir. Toplam puan ise bir öğrencinin sosyal yeterlik ve okula uyumuna dair genel bir puan sağlamaktadır (Uz Baş, 2003: 41-43). Ölçeğin çocukların sosyal becerilerindeki eksikliklerini göstermedeki uygunluğu kullanımını çabuklaştırmakta ve kolaylaştırmaktadır. Ayrıca alt ölçeklerin kendi

aralarında yüksek korelasyon gösterdikleri, ölçüt geçerliği ve içerik geçerliğinin yeterli olduğu görülmektedir (Ayvalı, 2012: 85).

Walker - McConnell Sosyal yeterlik ve Okul Uyum Ölçeği'nin (WMC-SYOUÖ) Türkiye'deki Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması

Uz Baş tarafından Türkçe'ye çevrilen, güvenilirlik ve geçerliliği yapılmış olan WMC-SYOU Ölçeğinin kapsam geçerliği, Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anabilim Dalı öğretim üyeleri, psikolojik danışmanlar ve İngilizce öğretmenlerinden oluşan toplam sekiz eğitici tarafından incelenmiştir. Yapı geçerliğinde ise faktör analiziyle ölçeğin orijinal yapısının örneklem açısından geçerli olup olmadığına bakılmıştır. Ayrıca ölçeğin yapı geçerliliği ile ilgili, alt ölçek ve toplam ölçek puanları arasındaki korelasyona bakılmış ve alt ölçek puanlarını kendi aralarında ve toplam ölçek puanıyla ilişkili olduğu görülmüştür (Uz Baş, 2003: 43).

Ölçeğin güvenilirlik çalışmasına 2000-2001 yılında İzmir'de 4. ve 5. sınıfa devam eden 385 öğrenci katılmıştır. Ölçeğin güvenilirliği, test-tekrar test, testi yarılama ve iç tutarlılık yöntemleri ile değerlendirilmiştir. Buna göre, ölçeğin test-tekrar test korelasyonları toplam ölçek için $r = .85$ ve alt ölçekler için sırasıyla $.80$, $.85$ ve $.87$ 'dir ($p < .001$). Ölçeğin Cronbach Alfa yöntemine göre iç tutarlılık katsayıları ise toplam ölçek puanı için $.97$; alt ölçekler için Cronbach Alpha katsayıları ise sırasıyla $.93$, $.94$, $.96$ 'dır. Buna göre yapılan geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarına dayanarak, WMC-SYOUÖ'nün Türkiye'de ilkökul düzeyindeki öğrencilerin sosyal beceri ve okul uyumunu ölçme konusunda geçerli ve güvenilir olduğu görülmüştür (Uz Baş, 2003: 43).

Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen veriler SPSS 17,0 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Anket uygulamalarından elde edilen veriler ile veri tabanı oluşturulmuş ve veriler üzerinde tanımlayıcı istatistikler (frekans, ortalama, standart sapma), güvenilirlik analizi, faktör analizi, bağımsız iki örnek t-testi (independent-samples t-test) ve tek yönlü varyans analizi (Anova) yapılmıştır.

BULGULAR

Sosyodemografik Bulgular

Öğretmenler aracılığıyla uygulanan ve öğretmenlerin gözlemlerini içeren bu araştırma sonuçlarına göre; örneklem grubunun % 61,3'ü erkek öğrencilerden, % 38,7'si kız öğrencilerden oluşmaktadır. Yaşları 6 ile 11 arasında değişen araştırma grubundaki öğrenciler içinde en büyük payı % 32,8 ile 8 yaş grubundaki öğrenciler oluşturmaktadır. Bu grubu sırasıyla 9 yaş (%25,5), 7 yaş (%18,2), 10 yaş (%16,1) ve 6 yaş (%5,1) izlemektedir. En küçük grubu ise % 2,2 ile 11 yaş grubu öğrencileri oluşturmaktadır.

Tablo 1: Cinsiyet ve Yaş Dağılımı

Cinsiyet	Öğrenci Sayısı	Yüzde (%)
Kız	53	38,7
Erkek	84	61,3
Toplam	137	100

Yaş	Öğrenci Sayısı	Yüzde (%)
6	7	5,1
7	25	18,2
8	45	32,8
9	35	25,5
10	22	16,1
11	3	2,2
Toplam	137	100

Aynı sınıfta okuyan öğrencilerin yaşlarının farklı olabileceğinden hareketle öğrenciler hem sınıflara hem de yaşlarına göre ayrı ayrı incelenmiştir. Buna göre örneklemin sınıflara göre dağılımına bakıldığında çoğunluğu %33,6'lık oranla üçüncü sınıf öğrencilerinin oluşturduğu görülmektedir. Bu grubu %26,3'lük oranla dördüncü sınıf öğrencileri, %24,1'lik oranla ikinci sınıf öğrencileri ve son olarak da %16,1'lik oranla birinci sınıf öğrencileri izlemektedir.

Walker - McConnell Sosyal yeterlik ve Okul Uyum Ölçeği'nden Alınan Puanlara Göre Uyum Durumu

Öğrencilerin her bir alt ölçekten almış olduğu toplam puanlara bakıldığında öğretmen tercihli sosyal davranış ölçeği (1. alt ölçek) için ortalama 53,57 (SS = 14,63), akran tercihli sosyal davranış ölçeği (2. alt ölçek) için ortalama 63,07 (SS = 15,28) ve okul uyum ölçeği (3. alt ölçek) için ortalamanın 36,59 (SS =10,37) olduğu görülmüştür. Öğrencilerin ölçekten aldıkları toplam puan ortalaması ise 153,23(SS = 38,26)'tir. Ayrıca ölçekten alınan minimum toplam puan 65, maksimum toplam puan ise 215'tir. Daha önce yapılmış olan çalışmalarla kıyaslandığında boşanmış aile çocuklarının ölçekten almış olduğu puanın ortalamanın altında kaldığı görülmektedir. Zira Uz Baş (2003) tarafından ilkokul 4. ve 5. sınıf öğrencileriyle yapılan çalışmada ölçek puan ortalaması 166.28 (SS = 30,65) olarak bulunurken, Ayvalı'nın (2012) yapmış olduğu öğrencilerin "Benlik Saygısı ve Sosyal Uyum Düzey İlişkisi" konulu araştırmasında ölçek puan ortalaması 165.52 (SS=30.84) olarak bulunmuştur.

Öğretmenlerle yapılan görüşmelerde okula uyum konusunda en çok sorun yaşayan öğrencilerin üçüncü kuşak büyükleriyle ikamet eden ve ebeveynlerinin her ikisinden de ayrı yaşayan çocuklar olduğu görülmüştür. Aynı

şekilde boşanma sürecinde ve sonrasında yaşanan şiddet olaylarının çocuğun okula uyumunu etkilediği yaşanan örneklerden anlaşılabilir (Öğretmen 1, görüşme, 10 Ekim, 2014).

Aynı şekilde boşanmış aile çocuklarında ebeveynleri istismar davranışları gözlemlemek de mümkün olabilmektedir. Nitekim okula devamsızlık problemi olan bir boşanmış aile çocuğunun yanında kaldığı ebeveynini eğer istediklerini yapmazsa diğer ebeveynin yanına gitmekle tehdit ettiği ve bu gerekçeyle çocuğun okul devamsızlığının ebeveyn tarafından görmezden gelindiği görülmüştür (Öğretmen 2, görüşme, 13 Ekim, 2014). Dolayısıyla çocukların kimi durumlarda kendileri için dezavantaj olarak nitelenebilecek bir durumu kendilerince avantaja çevirme davranışı gösterdikleri anlaşılmaktadır. Bu durum çocuğun okula uyumunu zorlaştıran bir sorun alanı olarak ortaya çıkmaktadır.

Bu bağlamda boşanmanın sadece eşleri birbirinden ayırmakla kalmayıp çocukları da ailelerinden kopardığı gerçeğinden hareketle bu sürecin kontrol edilebilir sınırlar içinde ve sürdürülebilir biçimde devam etmesi için çocuklara ebeveynlerinin kendisinden değil birbirinden ayrıldıklarının iyi anlatılması gerekmektedir. Zira çocuğun bu süreçte yaşadığı uyum probleminde terk edilmişlik ve suçluluk duygusunun da olumsuz bir unsur olduğunun unutulmaması önemlidir.

Cinsiyete Göre Okula Uyum Düzeyi

Örneklemin alt ölçeklerden ve ölçeğin tamamından aldıkları puanlar doğrultusunda, öğrencilerin sosyal yeterlik ve okula uyum düzeyleri cinsiyet, yaş, sınıf, okul ve sosyoekonomik düzeye göre de incelenmiştir. Toplam ölçekten ve alt ölçeklerden alınan puanların cinsiyet değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığı bağımsız iki örnek t-testi ile incelenmiştir.

Tablo 2: Toplam Ölçek ve Alt Ölçek Puanlarının Cinsiyete Göre Bağımsız T-Test Sonuçları

	Cinsiyet	N	X	SS	Sd	T	p
Toplam ölçek	Kız	53	160,49	39,49	135	1,78	,08
	Erkek	84	148,65	36,97			
Öğretmen Tercihli Sosyal Davranış Ölçeği	Kız	53	56,55	15,09	135	1,91	,058
	Erkek	84	51,69	14,10			
Akran Tercihli Sosyal Davranış Ölçeği	Kız	53	65,19	15,13	135	1,29	,199
	Erkek	84	61,74	15,32			
Okul Uyum Ölçeği	Kız	53	38,75	10,68	135	1,96	,052
	Erkek	84	35,23	9,99			

Kız öğrencilerin toplam ölçek puan ortalaması ($X = 160,49$; $SS=39,49$) ile erkek öğrencilerin toplam ölçek puan ortalamasının ($X = 148,65$; $SS = 36,97$) istatistiksel açıdan anlamlı derecede farklı olmadığı görülmektedir. Başka bir deyişle cinsiyet ile toplam ölçek puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır ($t(135) = 1,78$, $p>,05$). Aynı şekilde alt ölçeklere bakıldığında; Öğretmen Tercihli Sosyal Davranış Ölçeği ($t(135) = 1,91$, $p>,05$) ve Akran

Tercihli Sosyal Davranış Ölçeği ($t(135) = 1,29, p > ,05$) için cinsiyet açısından anlamlı bir farklılaşma bulunamamış olsa da Okul Uyum Ölçeği'nde değerlerin anlamlılık düzeyine çok yakın olduğu görülmüştür ($p = ,052$).

Yine öğretmenlerle yapılan görüşmelerde öğrencilerin okula uyum davranışlarında cinsiyete göre belirli farklılaşmalar gözlemlendiği, öğrencilerin ebeveynlerden birisine ya da her ikisine duyulan öfke ya da sevginin okulda rol model olarak karşısına çıkan öğretmene yansıtıldığı belirtilmektedir. Ayrıca boşanmış ailelerin çocuklarının ebeveynlerine duydukları özlem ya da öfkeyi öğretmenlerine yansıtıtları, diğer öğrencilere göre öğretmenlerine daha fazla bağlanma ya da onlarla daha fazla çatışma eğiliminde oldukları ifade edilmektedir (Özşerbetçi, 2015).

Yaşa Göre Okula Uyum Düzeyi

Yaşlara (6, 7, 8, 9, 10 ve 11 yaş) göre toplam ölçek ve alt ölçeklerin ortalama uyum puanları tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ile incelendiğinde Varyans analizi yaşa göre toplam ölçek ortalama uyum puanlarının anlamlı şekilde birbirinden farklılaşmadığını göstermiştir ($F_{5,131}=1,10, p = ,36$). Yani; ilkökul çağında olan farklı yaşlardaki boşanmış ebeveyn çocukları sosyal yeterlik ve okul uyum becerileri açısından birbirlerinden farklılaşmamışlardır. Bu durum çocuğun okula uyumunda yaşın ilerlemesiyle bir iyileşme olmadığının da göstergesidir. Boşanmış aile çocuklarının okula uyum problemlerinin yaşa göre nasıl bir değişkenlik gösterdiğine dair daha kapsamlı çalışmalarla uyum sürecinin seyrine dair yeni yaklaşımlar geliştirmek mümkün olabilir. Alt ölçeklere bakıldığında; Öğretmen Tercihli Sosyal Davranış Ölçeği ($F_{5,131} = 0,97, p = ,44$), Akran Tercihli Sosyal Davranış Ölçeği ($F_{5,131} = 0,95, p = ,45$) ve Okul Uyum Ölçeği'nin ($F_{5,131} = 1,50, p = ,20$) her biri için yaş açısından anlamlı bir farklılaşma bulunamamıştır. Araştırmanın bulguları yapılan araştırmalarla (Çamkuşu Arifoğlu, 2006; Karakuş, 2003; Şirvanlı Özen, 1998) benzerlik göstermektedir. Yani çocukların okula uyumlarında yaşadıkları sorunlar yaşa göre farklılaşmamaktadır.

Tablo 3: Yaşlara Göre Toplam Ölçek ve Alt Ölçeklerin Ortalama Puanları

Yaş	X_{Toplam}	SS_{Toplam}	$X_{1.\text{alt ölçek}}$	$SS_{1.\text{alt ölçek}}$	$X_{2.\text{alt ölçek}}$	$SS_{2.\text{alt ölçek}}$	$X_{3.\text{alt ölçek}}$	$SS_{3.\text{alt ölçek}}$
6	171,71	41,56	60,14	16,46	68,43	16,45	43,14	9,58
7	145,48	40,07	50,68	15,79	59,88	15,89	34,92	10,49
8	159,96	34,44	56,33	13,18	65,42	14,50	38,20	9,52
9	152,29	40,88	52,43	15,38	63,66	15,41	36,20	15,45
10	146,50	36,60	51,05	14,27	60,50	15,42	34,95	8,97
11	134,33	50,06	52,67	15,95	54,00	18,19	27,67	15,95

Her ne kadar tersine çevirme, yalanlama gibi savunma mekanizmaları sayesinde ilkökul çağındaki çocukların diğer yaş gruplarına göre boşanmadan daha az olumsuz etkilendiği ifade ediliyor olsa da (Kelly ve Wallerstein, 1975; akt. Bilir ve Dabanlı, 1981: 196) araştırmalar bu çocukların hareketsizlik ve üzüntü gibi durumlarla sıkça karşılaştığını göstermektedir (Bilir ve Dabanlı, 1981: 196). Zira bütün yaş grupları açısından boşanmayla birlikte çocuklarda içe kapanma, mutsuzluk ve uyumsuzluk gibi sorunlar ortaya çıkmakta ve çocuğun ebeveynlerini kaybetmiş hissi yaşaması, yeni bir ev, okul ve sosyal çevreyle tanışmanın neden olduğu travma çocuğu her dönemde etkileyebilmektedir (Uzun, 2013: 93).

Sosyoekonomik Düzeye (Okul Gruplarına) Göre Uyum

Varyans analizi ortalama uyum puanlarının sosyoekonomik düzeye göre anlamlı şekilde birbirinden farklılaşmadığını göstermiştir ($F_{2,134}=0,57$, $p = ,57$). Başka bir deyişle sosyoekonomik düzey ilkökul çağındaki boşanmış ebeveyn çocuklarının sosyal yeterlik ve okul uyum puanlarını anlamlı ölçüde etkilememiştir. Buna göre alt ölçeklere göre bakıldığında; Öğretmen Tercihli Sosyal Davranış Ölçeği ($F_{2,134} = 0,37$, $p = ,69$), Akran Tercihli Sosyal Davranış Ölçeği ($F_{2,134} = 0,99$, $p = ,38$) ve Okul Uyum Ölçeği'nin ($F_{2,134} = 0,42$, $p = ,66$) her biri için sosyoekonomik düzeye göre anlamlı bir farklılaşma yoktur.

Tablo 4: Okulların Sahip Olduğu Sosyoekonomik Düzeye Göre Toplam Ölçek ve Alt Ölçeklerin Ortalama Uyum Puanları

Sosyoekonomik düzey	X_{Toplam}	SS_{Toplam}	$X_{1.\text{alt}}$ ölçek	$SS_{1.\text{alt}}$ ölçek	$X_{2.\text{alt}}$ ölçek	$SS_{2.\text{alt}}$ ölçek	$X_{3.\text{alt}}$ ölçek	$SS_{3.\text{alt}}$ ölçek
Üst	158,50	33,07	55,55	14,16	66,35	11,51	36,60	9,30
Orta	151,28	39,99	52,96	15,00	62,03	16,18	36,28	10,83
Alt	160,77	31,48	55,38	12,78	66,30	12,31	39,08	8,24

Araştırmada ebeveynleri boşanmış ilkökul öğrencilerinin uyum düzeylerinin cinsiyete ve eğitim görülen sınıfa göre olduğu gibi farklı sosyoekonomik yapıyı temsil ettiği kabul edilen okullara göre de sosyal yeterlik ve okul uyum becerilerinin farklılaşmadığı görülmektedir. Bunun anlamı boşanmanın bütün sosyoekonomik statüye sahip bireylerin çocukları açısından benzer sonuçları beraberinde getirdiğidir. Başka bir deyişle sosyoekonomik düzey ilkökul çağındaki boşanmış ebeveyn çocuklarının sosyal yeterlik ve okul uyum puanlarını etkilememiş; her koşulda boşanmış ailelerin çocuklarının okula uyum puanları cinsiyete, yaşa ve sosyoekonomik duruma göre farklılaşmayacak ölçüde diğer öğrencilerden daha düşük çıkmıştır. Bu durum alanda yapılmış diğer çalışmalarla da benzerlik göstermektedir.

Bu anlamda Öngider'in (2006) yapmış olduğu bir çalışma boşanmış aile çocuklarının genel psikolojik uyumlarının diğer ailelerin çocuklarına göre daha düşük olduğunu ortaya koymuştur. Aynı şekilde Peksaygılı'nın (2005) çalışmasında da aile şiddetinin ve geçimsizliğin çocuğun uyum davranışını etkilediği ifade edilmektedir.

Boşanmanın sadece bir olay olmadığını aynı zamanda bir süreç olduğunu ve çocuğun yaşadığı psikososyal sorunların boşanma öncesinden beri devam ettiğini (Emery, 2013: 51) ve boşanmış aile çocuklarının diğer ailelerin çocuklarına göre daha fazla sosyal ve kişisel uyum problemi yaşadığını, evlilikteki uyumun bozulmasının çocuğun uyum problemi yaşamasına neden olduğunu ortaya koyan pek çok çalışma vardır (Şirvanlı Özen, 1998).

Bununla birlikte şiddetli çatışma ve geçimsizlik yaşayan ailelerin çocuklarında boşanma sonrasında giderek iyileşme gözlenirken, nispeten düşük bir geçimsizliğin olduğu ailelerin çocuklarında boşanma sonrası kötüleşme kaydedilmektedir. Başka bir deyişle kimi çocuk için boşanma bir şok etkisi yapabilirken, bazı çocuklar için ise rahatlatıcı olabilmektedir (Amato, 1995; akt. Emery, 2013: 73). Fakat her halükarda çocuk için boşanma, gerek boşanma öncesi gerekse boşanma sonrası yaşanan süreç bakımından son derece travmatik bir olay olarak ortaya çıkmaktadır.

SONUÇ

Araştırma sonuçlarına bakıldığında boşanmış aile çocuklarının okula uyumlarının sosyo-demografik özellikler açısından anlamlı bir farklılık taşımadığı görülmektedir. Bununla birlikte boşanmış aile çocuklarının toplam puan bakımından (toplam puan ortalaması: 153,23) okul uyumlarının ortalamasının altında olduğu görülmüştür. Başka bir deyişle boşanmış aile çocuklarının okula uyumlarının düşük olduğu anlaşılmaktadır. Ancak öğrencilerin yaşamış olduğu okula uyum probleminin velinin tutumundan ve boşanma sürecinin nasıl geçtiğinden etkilendiği de açıktır. Aynı şekilde çocuğun ebeveynlerinden birisiyle değil de üçüncü kuşakla birlikte yaşaması da çocuğun okula uyum problemini etkileyen bir faktör olarak ortaya çıkmaktadır. Zira ebeveynlerinin ikisinden de ayrı kalan çocukların terk edilmişlik duygusuyla birlikte öz saygı ve öz güven duygularının düşük olduğu, bu çocukların içine kapandığı dolayısıyla okula uyumlarının ve okul başarılarının düşük olduğu anlaşılmaktadır.

Boşanmış aile çocuklarının okul uyumunda bir takım farklılaşmalar yaşanmasının bir diğer nedeni olarak da boşanma sürecinde ve sonrasında eşler arasında yaşanan gerilimin ve çatışmanın okula uzanması etkili bir faktördür. Boşanma sürecinin daha az çatışmasız yaşandığı ailelerin çocuklarının, bu sürecin daha gergin ve çatışmalı geçtiği aile çocuklarına göre okula uyum konusunda daha az problemle karşılaştığı görülmektedir. Bu bağlamda boşanmanın ilkökul çağındaki öğrencilerin okul uyumları ve psiko-sosyal gelişimleri üzerinde meydana getirdiği tahribatın giderilmesi adına okul rehberlik servisiyle birlikte okul sosyal hizmeti kapsamında uygulanacak çalışmaların büyük önem arz ettiği anlaşılmaktadır. Zira boşanmanın sonuçlarından en çok etkilenen taraf olarak çocukların bu sürece mümkün olduğunca kolay adapte olabilmeleri için profesyonel bir desteğe ihtiyaç olduğu açıktır.

KAYNAKÇA

- Aslıhan, M. N. (1998). *Parçalanmış veya Tam Aileye Sahip Çocukların Öz-Kavramı Depresyon Düzeyleri ve Akademik Başarılarının Yaş ve Cinsiyet Yönünden Karşılaştırılması*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Ayvalı, M. (2012). *İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Benlik Saygısı İle Sosyal Uyum Düzeyi İlişkisi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Samsun.
- Bilir, Ş. ve DABANLI, D. (1981). "Ailelerde Boşanma Vakaları Sonucu Çocukların Geliştirdikleri Tepkiler ve Bu Tepkileri Doğuran Faktörler.", *Sağlık Dergisi*, 55(4-12), 193-206.
- Bulut, I. (1983). "Parçalanmış Aileden Gelen Çocukların Davranış Özellikleri Hakkında Bir Araştırma.", *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Dergisi*, 1(2-3), 79-110.
- Candan, G. (2006). *8 - 11 Yaşındaki Parçalanmış Ve Tam Aile Çocuklarının Anne - Babalarının Kabul Ve Reddetme Davranışını Algılayışı*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Çamkuşu Arifoğlu, B. (2006). *Çocuklar İçin Boşanmaya Uyum Programı'nın Çocukların Boşanmaya Uyum, Kaygı ve Depresyon Düzeylerine Etkisi*. Yayımlanmamış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Emery, R. E. (2013). *Evlilik, boşanma ve Çocukların Uyum*. Çev., Elif Okan Gezmiş. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Karakuş, S. (2003). *Anne-Babası Boşanmış Ve Boşanmamış Çocukların Depresyon Düzeylerinin İncelenmesi ve Okul Başarısına Yansımaları*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Kaynaroğlu, N. (1984). *Orta Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Boşanmış Ailelerin Altı Yaş Grubu Çocuklarındaki Psiko-Sosyal Özelliklerinin İncelenmesi*. Yayımlanmamış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Öngider, N. (2006). *Evliliği Ve Boşanmış Ailelerde Algılanan Ebeveyn Kabul Veya Reddinin Çocuğun Psikolojik Uyum Üzerindeki Etkileri*. Yayımlanmamış doktora tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Peksaygılı, M. (2005). *Annelerin ve Çocukların Eşler Arasındaki Çatışmayı Algılamaları İle Çocukların Uyum Davranışları Arasındaki İlişkiler*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Şentürk Aydın, R. (2013). *Yaşam Becerileri Psiko eğitim Programının Boşanmış Aile Çocuklarının Uyum Düzeylerine Etkisi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Şirvanlı Özen, D. (1998). *Eşler Arası Çatışma ve Boşanmanın Farklı Yaş ve Cinsiyetteki Çocukların Davranış ve Uyum Problemleri İle Algıladıkları Sosyal Destek Üzerindeki Rolü*, Yayımlanmamış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Özşerbetçi, Ü. (2015). *Boşanmış Aile Çocuklarının Okul Uyumu: Yalova Örneği*. Yayınlanmamış yüksek lisans projesi, Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yalova
- Uz Baş, A. (2003). *İlköğretim 4. Ve 5. Sınıflarda Okuyan Öğrencilerin Sosyal Becerileri Ve Okul Uyumu İle Depresyon Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Uzun, Ç. (2013). *Anne-Babası Boşanmış ve Boşanmamış Çocuklarda Depresyon ve Sosyal Becerilerin Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

EXTENDED SUMMARY

Divorce, which means the end of the family tie, arises to be the beginning of a rather problematic period as a result of its consequences; especially for children. In this period, when parents are interested in each other and divorce process, the trauma that the child experiences brings together extremely devastating consequences, especially in terms of school age children. As divorce has some reflections to child's school accommodation, this research is seeking an answer to the question if children of divorce has a school orientation problem. Because determination of school orientation case for the children of divorce is quite essential both to eliminate students' educational problems and develop solutions to social problems caused by school accommodation.

In this context, school orientation for 137 children of divorce, studying at 4 private and 2 state elementary schools at Yalova city centre, examined with qualitative and quantitative approach. School orientation for the students was obtained via "Walker-McConnell Social Competence and School Orientation Scale Primary Turkish Education Version"

The scale was translated into Turkish by Uz Baş (2003) and reliability, validity tested. Content validity of the scale was analysed by 8 educators in total: consisted of Department of Psychological Counseling and Guidance Lecturers, psychological counsellors, and English teachers. In construct validity, it was analysed whether factor analysis and the original structure of the scale is valid in terms of the sample or not. Moreover, correlation between subscale and total scale points was examined regarding the construct validity and subscale points were seen to be correlated within and total scale points. Reliability study of the scale was done with 385 4th and 5th grade students in Izmir in 2000-2001. Reliability of the scale was evaluated through test-retest method, congeneric test theory, and internal consistency method. Depending on the validity and reliability studies, WMC-SYOUÖ was seen to be valid and reliable in the matter of evaluating social competence and school orientation of the elementary students in Turkey.

In 5 point likert scale consisted of 43 questions, minimum point is calculated as 43, maximum point is calculated 215 and high points show that students' orientation is strong, low points show that their orientation is weak. In that research, an oral interview was held in order to profoundly reveal the causes of students' self

differentiation in experiencing orientation problems at school and teachers' apprehensions and evaluations about the students, who have problems in school orientation, were also included.

According to the results of the research applied via teachers and including teachers' observations; 61,3% of the sample group is composed of male students, 38,7% of them are composed of female students. Among students in the research group whose ages differ within 6 and 11, the majority of them is consisted of 8-year-old-group with 32,8%. This group is respectively followed by 9-year-old group (25,5%), 7-year-old group (18,2%), 10-year-old group (16,1%), and 6-year-old group (5,1%). The smallest group consists of 11-year-old students with 2,2%. Regarding the total points student got from each subscale, for teacher preferred social behaviour scale (1st subscale) average is 53,57 pts. (SD=14,63), for peer preferred social behaviour scale (2nd subscale) average is 63,07 pts. (SD= 15,28) and for school orientation scale (3rd subscale) average is 36,59 pts. (SD= 10,37). Total points average student got from the scale is 153,23 (SD= 38,26).

Considering the research results, school orientation for children of divorce is seen to make difference in terms of socio-demographic and socio-economic properties. In addition to this, points for children of divorce were seen to be below the average of school orientation in respect to total points (total points average: 153,23). In other words, it is understood that school orientation for children of divorce is abort. Nevertheless, school orientation problem students go through is seen to be affected by parent's attitude and how the divorce process goes. Likewise, child's not living with one of his/her parents but with a person of third generation also appears to be a factor that affects child's school orientation problem. Because, it is understood that children who remain separate from both of their parents, together with the feeling of desolation, have a weak sense of self-respect and self-confidence, they are introverted; therefore, their school orientation and success are low.

Another reason for some differentiations in school orientation for children of divorce is tension and conflict between parents during and after the divorce process; which affects the school. Children of families going through fewer conflicts during divorce process seem to face fewer school orientation problems compared to the children of families who experience this period more nervously and conflictingly. In this context, it is understood that in order to remove the devastation caused by divorce on elementary school students' school orientation and psycho-social development, studies to apply within school social services together with school guidance service have great importance. Because, it is obvious that children, being the most affected side by the results of divorce, need a professional support so as to adapt to that process as quickly as possible.